

Jauhojärvi-Koskelo, C. & Nordqvist Palviainen, Å. (2008) ”Kyllä, kotibileissä naamioiduin ruotsinkieliseksi”. Jyväskylän yliopisto, kielten laitos. http://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielit/oppiaineet_kls/ruotsi/se/forskning/sve2ju (Artikkelin lyhennetty versio on julkaistu Jyväskylän ylioppilaslehdessä nro 11, 1.10.2008)

”Kyllä, kotibileissä naamioiduin ruotsinkieliseksi” (mies 25 v)

776 Jyväskylän yliopiston opiskelijaa osallistui ruotsin kielen motivaatio- ja asennekartoitukseen lukuvuonna 2006–2007.

Käytätkö / oletko käyttänyt ruotsin kieltä muualla kuin ruotsin oppitunneilla?

”Kyllä, kotona joskus spontaanisti keskustellaan ruotsiksi” (nainen 23 v)

”Kyllä, sisarusten kanssa hovin vuoksi” (nainen 25 v)

”Kyllä, kavereiden kanssa huumorimielellä” (mies 26 v)

Mitä tehtiin?

Lukuvuoden 2006–2007 aikana teimme laajan taustatietoja, asenteita, motivaatiota ja ruotsin kielen taitoja kartoittavan lomakekyselyn *Akademisk svenska* -kurssin alussa Jyväskylän yliopiston opiskelijoille. Olimme erityisen kiinnostuneita Jyväskylän yliopistossa opiskelevien motivaatiosta ja asenteista, koska JY on suomenkielinen yliopisto ja Jyväskylän kaupunki yksikielinen. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa opiskelijat saivat täyttää kyselylomakkeen, joka oli jaettu kahteen osaan: ensimmäinen osa sisälsi 13 perustietojä kartoittavaa kysymystä ja toinen osa 19 asenne- ja motivaatioväittämää. Tutkimuksen toisessa vaiheessa opiskelijat saivat kurssin ensimmäisellä viikolla kirjoittaa lyhyen 150 sanan kirjoitelman oppitunnilla otsikolla ”Universitetslivets ljusa och mörka sidor”. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, ja alle 10 opiskelijaa kieltäytyi osallistumasta. Tutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen osallistui 776 opiskelijaa tasaisesti kaikista tiedekunnista, ja heistä 666 osallistui myös tutkimuksen toiseen vaiheeseen.

Taustaa

Yliopistojen tutkintoasetuksen mukaan jokaisen äidinkieleltään suomenkielisen yliopisto-opiskelijan tulee alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon sisältyvissä opinnoissaan osoittaa ruotsin kielen taito, joka vaaditaan julkisyhteisön henkilöstöltä (kielilaki 424/2003 ja kieliasetus 481/2003). Jyväskylän yliopistossa toisen kotimaisen kielen opintojakson voi suorittaa joko kurssilla *Akademisk svenska* tai korvaavana kokeena. Sekä kurssin että korvaavan kokeen arviointi perustuu yleiseurooppalaisen viitekehyksen arviointiasteikkoon (http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf) ja valtionhallinnon kieli-tutkintoon (<http://www.oph.fi/SubPage.asp?path=1,17629,35053>). Opiskelija saa erilliset arvosanat sekä suullisesta että kirjallisesta taidosta, ja ne arvioidaan arvosanoilla TT (vastaa viitekehyyksessä B1:stä) ja HT (B2–C1:stä). *Akademisk svenska* -kurssi on alakohtainen, ja sen laajuus on 2–4 opintopistettä riippuen tiedekunnasta ja pääaineesta.

Miksi tehtiin?

Vuonna 2004 voimaan tulleen kielilain tarkoitus oli vahvistaa ruotsin kielen asemaa, mutta sen sijaan peruskoulun ja lukion ruotsin kielen opetuksen tuntimäärä on vuodesta 1994 vähentynyt, enimmillään jopa 174 tuntia. Vuodesta 2005 ruotsin kirjoittaminen ylioppilaskirjoituksissa on ollut vapaaehtoista.

Viime vuosien aikana työelämän kielitaitotarpeista tehdyt tutkimukset osoittavat, että ruotsin kielellä on vahva asema työelämässä. Keski-Suomen TE-keskus kartoitti syksyllä 2002 pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistymistarpeet, ja ruotsin kielen taitojen tarve kohosi listalla hyvin korkealle. Elinkeinoelämän keskusliiton teettämä tutkimus rekrytointi- ja koulutustarpeista keväällä 2005 osoitti, että 65 % EK:n jäsenkentän yrityksistä oli sitä mieltä, että ruotsin kieli on tärkeä kriteeri rekrytointitilanteissa. Ruotsin kielen tärkeys rekrytoinneissa kasvoi 15 prosenttiyksikköä edellisestä osaamistarvetutkimuksesta.

Koska ruotsin kielen kirjoittaminen ylioppilaskirjoituksissa tuli vapaaehtoiseksi vuonna 2005, halusimme näin myrskyn silmässä tutkia yliopisto-opiskelijoiden motivaatiota ja asenteita ruotsin kieltä ja sen opiskelua kohtaan. Luulimme, että tutkimukseemme olisi ehtinyt mukaan myös niitä opiskelijoita, jotka olivat saaneet valita ruotsin vapaaehtoisen kirjoittamisen. Näin olisimme voineet verrata heidän vastauksiaan niiden vastauksiin, joilla ei ole ollut valinnanvapautta. Tämä osoittautui kuitenkin mahdottomaksi, koska suurin osa kyselyymme vastanneista oli osallistunut ylioppilaskirjoituksiin ennen vuotta 2005.

Keskiverto-opiskelija Jyväskylän yliopistossa tutkimuksemme mukaan

Keskiverto-opiskelija Jyväskylän yliopistossa, joka lukuvuonna 2006–2007 osallistui kurssille *Akademisk svenska*, on nainen (67 %), 24-vuotias, opiskellut ruotsin kieltä 6–8 vuotta peruskoulussa ja lukiossa sekä kirjoittanut ruotsin kielen ylioppilaskirjoituksissa. Hänen ruotsin kielen arvosanansa lukion päästötodistuksessa on 8 ja ylioppilaskirjoituksissa magna. Vapaa-aikanaan hän seuraa ruotsinkielistä mediaa hyvin harvoin. Ruotsin kieltä hän käyttää kyllä lomaillessaan, mutta puhuu kieltä hyvin harvoin.

Opiskelumotivaatio, työelämä, kielitaito ja asenteet

Tutkimuksen ensimmäisessä osassa halusimme selvittää opiskelijoiden omia käsityksiä ruotsin kielen taidostaan, heidän asenteitaan ruotsin kieltä kohtaan sekä ruotsin kielen opiskelumotivaatiota. Halusimme tutkia, onko sukupuolella, tiedekunnalla tai kotipaikkakunnalla merkitystä opiskelijoiden asenteisiin ja motivaatioon. ”Siellä missä asun / Sinne minne muutan, ei tarvitse osata ruotsin kieltä” on hyvin tavallinen perustelu sille, miksi ruotsin kieltä ei haluta opiskella. Asuinpaikan merkityksestä on keskusteltu myös valtakunnallisesti, ja sen vuoksi ajattelimme, että kotipaikkakunnalla voisi olla merkitystä myös yliopisto-opiskelijoiden mielipiteisiin. Tutkimuksemme mukaan kotipaikkakunnalla ei kuitenkaan ole minkäänlaista tilastollista merkitsevyyttä siihen, miten ruotsin opintoihin suhtaudutaan.

Asenne- ja motivaatioväittämiin opiskelijat saivat vastata Likert-asteikon mukaan (täysin eri mieltä–täysin samaa mieltä). Kyselylomakkeen väittämistä valitsimme kymmenen tähän

artikkeliin, ja niitä käsitellään neljässä ryhmässä: opiskelumotivaatio, ruotsin kielen taito työelämässä, käsitys omasta kielitaidosta sekä asenteet ja tunteet ruotsin kieltä kohtaan.

Opiskelumotivaatio:

- Jos olisin voinut valita, en opiskelisi ruotsia ollenkaan
- Olisin tullut tälle kurssille, vaikka kurssi ei olisi pakollinen
- Opiskelen mielelläni ruotsia

Julkisuudessa on käyty vilkasta keskustelua siitä, tulisiko ruotsin kielen opiskelu olla vapaaehtoista. Tutkimuksemme tulokset osoittavat, että 69 % opiskelisi ruotsin kieltä, vaikka se olisi vapaaehtoista, ja vain 16 % tutkimukseemme osallistuneista jättäisi ruotsin opiskelun kokonaan pois. Tutkintoon kuuluvan ruotsin kurssin opiskelumotivaatiosta materiaalimme taas kertoo, että ainoastaan 32 % osallistuisi tutkintoon kuuluvalla *Akademisk svenska* -kurssille, jos he saisivat valita. Melkein puolet 47 % jättäisi sen käymättä. Opiskelijoista 60 % ilmoitti opiskelevansa ruotsia mielellään, kun taas 21 % ei tee sitä mielellään. Analysoimme taustamuuttujien ja väittämien yhteyttä ja havaitsimme tilastollista merkitsevyyttä väittämien ja taustamuuttujista sukupuolen sekä tiedekunnan välillä. Naisilla on suhteessa korkeampi opiskelumotivaatio kuin miehillä, ja tiedekunnista liikunta- ja terveystieteiden, kasvatustieteiden ja taloustieteiden tiedekuntien opiskelijat erottuvat joukosta paremman opiskelumotivaation vuoksi. Heikoin opiskelumotivaatio näyttäisi olevan matemaattis-luonnontieteellisen ja informaatioteknologian tiedekunnan opiskelijoilla.

Tilastojen valossa näyttäisi siltä, että tutkintoon kuuluva *Akademisk svenska* -kurssi, joka johtaa valtionhallinnon kielitutkintoon, vaikuttaa yliopisto-opiskelijoiden ruotsin kielen opiskelumotivaatioon negatiivisesti. Miksi motivaatio osallistua *Akademisk svenska* -kurssille on niin matala? Halusimme tarkennusta tutkimuksemme tuloksiin, minkä vuoksi esittelin tutkimustamme yhdellä kevään 2008 *Akademisk svenska* -kurssilla. Esitin useamman kysymyksen opiskelijoilleni, ja he saivat vastata kysymyksiini kirjallisesti pienryhmissä. Heidän vastauksensa matalaan *Akademisk svenska* -kurssin opiskelumotivaatioon oli, että ”kaikki pakollinen on tylsää”. Opiskelijat vastasivat, että ”*Akademisk svenska* kuulostaa vaikealta, tylsältä ja pelottavalta”. Yksi mahdollinen ja helppo ratkaisu opiskelumotivaation lisäämiseksi olisi muuttaa kurssin nimi houkuttelevammaksi.

Yleisesti opiskelijoilla tuntuu olevan heikko käsitys siitä, mitä valtionhallinnon kielitutkinto tarkoittaa ja mitä tekemistä sillä on *Akademisk svenska* -kurssin suorittamisen kanssa. Yleiseurooppalaiseen viitekehukseen perustuva arviointiasteikko on myös monelle opiskelijalle vieras ja aiheuttaa hämmennystä viimeistään kurssin lopussa, siitä huolimatta, että tietoa asiasta löytyy sekä Korpista että kielikeskuksen nettisivuilta. Lisäksi kaikki ruotsin opettajat kertovat näistä asioista kurssin alussa.

Opiskelumotivaatioeroja on siis havaittavissa tiedekuntien välillä. Vaikuttaa siltä, että kyseessä eivät ainoastaan ole ruotsin opinnot, jotka eivät tunnu mielekkäiltä, vaan kieli- ja viestintäopinnot yleensä. Monet opiskelijat kokevat, että opiskelu-aika on rajallinen ja he haluaisivat panostaa oman alansa opiskeluun kielikurssien sijaan. Moni ei varmaankaan tule ajatelleeksi sitä, että yliopistossa opiskellaan oman alan asiantuntijoiksi ja kielten osaaminen kuuluu korkeasti koulutetun yleissivistykseen. Yliopistossa kieliä saa vielä kaiken lisäksi opiskella ilmaiseksi.

Ruotsin kielen taito työelämässä:

- Ruotsin opiskelu on minulle tärkeää, koska siitä voi olla apua minun tulevassa ammatissani
- Haluan oppia ruotsia, koska monet työnantajat vaativat ruotsin kielen taitoa
- Uskon kurssista olevan hyötyä työelämässä

Tutkimuksemme osallistuneista opiskelijoista 57 % on sitä mieltä, että ruotsin opiskelu on tärkeää tulevan ammatin kannalta, ja 63 % ilmoittaa haluavansa opiskella ruotsia, koska työnantajat edellyttävät ruotsin kielen osaamista. Opiskelijat vaikuttavat olevan tietoisia kielitaidon tarpeellisuudesta, mutta eivät kuitenkaan haluaisi osallistua tutkintoon kuuluvalla ruotsin kurssille. Silti 70 % heistä uskoo *Akademisk svenska* -kurssista olevan hyötyä työelämässä. Kuulostaa hieman ristiriitaiselta, mutta tähänkin vaikuttaa haastattelemieni opiskelijoiden mielestä yksinkertaisesti kurssin pakollisuus. Jos kurssi olisi vapaaehtoinen, osallistuminen olisi heidän mielestään mielekkäämpää. Positiivisesti ruotsin kielen osaamiseen työelämässä suhtautuivat liikunta- ja terveystieteiden sekä taloustieteiden tiedekuntien opiskelijat.

Käsitys omasta kielitaidosta:

- Mielestäni ruotsin kielen taitoni on hyvä
- Olen tyytyväinen ruotsin kielen taitooni

Kyselyyn osallistuneista opiskelijoista vain 17 % vastasi pitävänsä ruotsin kielen taitoaan hyvänä ja näistä merkittävä osa naisia. Vastaavasti 61 % kyselyyn vastanneista ei pitänyt taitoaan hyvänä. Hämmästyttävän suuri joukko eli 71 % oli tyytymättömiä ruotsin kielen taitoonsa. Mielenkiintoista on se, että melkein puolet laudaturin ruotsin kielessä ylioppilaskirjoituksissa kirjoittaneista ilmoitti olevansa tyytymättömiä. Mitään tilastollista merkitsevyyttä muuttujien suhteen ei ole nähtävissä naisten ja miesten välillä tai tiedekuntien välillä suhteessa väittämiin.

Asenteet ja tunteet ruotsin kieltä kohtaan:

- Ruotsin kieli ahdistaa minua
- Ruotsin kielen puhuminen on mielestäni mukavaa

Opiskelijoista 20 % ilmoitti ruotsin kielen ahdistavan heitä, kun taas 68 % ilmoitti, että ruotsin kieli ei ahdistakaan heitä. Positiivista on, että näin suuri osuus vastanneista ilmoitti, että ruotsin kieli ei ahdistakaan heitä. Toisaalta voidaan ajatella, että joka viides ruotsin kurssille osallistuva kokee ruotsin kielen ahdistavaksi. Tilastollista merkitsevyyttä löytyy tiedekuntien välillä. Liikunta- ja terveystieteiden, taloustieteiden sekä kasvatustieteiden tiedekuntien opiskelijat eivät koe ruotsin kieltä lainkaan ahdistavaksi. Informaatioteknologian tiedekunnan opiskelijat kokevat ruotsin kielen puolestaan hyvin ahdistavaksi.

Puolet kyselyymme vastanneista opiskelijoista pitää ruotsin kielen puhumista mukavana ja neljäsosa ilmoitti pitävänsä ruotsin kielen puhumista epämukavana. Naiset pitivät puhumista mukavampana kuin miehet. Tiedekunnista liikunta- ja terveystieteiden, taloustieteiden ja kasvatustieteiden tiedekuntien opiskelijat kokevat ruotsin kielen puhumisen positiivisemmaksi kuin muiden tiedekuntien opiskelijat.

Tutkimuksen toinen vaihe ja jatkotutkimus

Tutkimukseemme osallistuneista 776 opiskelijasta 666 kirjoitti myös lyhyen kirjoitelman. Keräsimme kirjoitelmat sen vuoksi, että saisimme tietää, millainen kielitaito opiskelijoilla todella on, kun he aloittavat *Akademisk svenska* -kurssin. Kirjoitelmien arviointia varten valitsimme satunnaisesti 70 kirjoitelmaa kustakin tiedekunnasta. Arviointi tapahtui kolmen kokeneen ja toisistaan riippumattomien eri oppilaitosten arvioitsijoiden voimin eurooppalaisen viitekehysten avulla. Seuraavaksi aiomme verrata opiskelijoiden kielitaitoa kyselylomakkeen motivaatio- ja asenneväittämiin. Suunnittelemme tutkimuksen jatkamista ja uutta lomakekyselyä lukuvuodelle 2009–2010, koska siinä vaiheessa uskomme, että suurin osa *Akademisk svenska* -kurssille osallistuvista opiskelijoista on kirjoittanut ylioppilaaksi vuoden 2005 jälkeen, jolloin ruotsin kielen kirjoittaminen ylioppilaskirjoituksissa tuli vapaaehtoiseksi.

Lehtori Camilla Jauhojärvi-Koskelo, FM

JY Kielikeskus

s-posti: cjauhoj@ulc.jyu.fi

Yliassistentti Åsa Palviainen, Ph.D, dosentti

JY Kielten laitos

s-posti: asapalv@campus.jyu.fi